

ÚČINNOST NEEXKLUZIVNÍ A EXKLUZIVNÍ PROROGACE Z ČESKÉHO POHLEDU

MARTIN ORGONÍK

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Abstract in original language:

Příspěvek si klade za cíl analyzovat účinnost ne-exkluzivní prorogace ve srovnání s exkluzivní prorogací, resp. ověřit, zda může být z českého pohledu užitečné uzavřít ne-exkluzivní dohodu o volbě soudu. Ačkoliv institut ne-exkluzivní prorogace nemá v českém právním řádu své teoreticko-právní kořeny, pokouším se v závěru příspěvku dokázat, že se nejedná o nadbytečný institut a nastíním možnost jeho praktického využití ve smluvní praxi.

Key words in original language:

Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu; Exkluzivní prorogace; Neexkluzivní prorogace.

Abstract:

The aim of this article is to analyze efficiency of non-exclusive prorogation in comparison to exclusive one, or more precisely it's to examine whereas there are cases when the usage of non-exclusive prorogation may be more efficient. Even though the legal institute of non-exclusive prorogation doesn't have a theoretical-legal roots, I try to prove that it is not redundant institute and it has possibilities to be used in practical life.

Key words:

Hague Convention on Choice of Court Agreement; exclusive prorogation; non-exclusive prorogation.

1. ÚVOD

Cílem příspěvku je analyzovat účinnost ne-exkluzivní prorogace ve srovnání s exkluzivní prorogací, resp. ověřit, zda může být z českého pohledu užitečné uzavřít ne-exkluzivní dohodu o volbě soudu¹. Ačkoliv institut ne-exkluzivní prorogace nemá v českém právním řádu své teoreticko-právní kořeny, pokouším se v závěru příspěvku dokázat, že se nejedná o nadbytečný institut a nastíním možnost jeho praktického využití ve smluvní praxi.

2. MOŽNÉ DŮVODY K UZAVŘENÍ DOHODY O VOLBĚ SOUDU

2.1 VÝHODY PROROGACE

Důležitou otázkou, která se nabízí hned v úvodu tohoto článku, je „proč prorogovat?“, resp. jaké jsou motivy stran k určení soudu, který má řešit případný spor? Strany mohou prorogací určit pravomoc soudu, který bude řešit budoucí spor nebo spor již vzniklý. Strany se také mohou záměrně vyhnout pravomoci jinak příslušného soudu, nebo prorogují proto,

---

¹ Termíny prorogace, volba soudu a dohoda o volbě soudu jsou pro účely tohoto článku používány jako synonyma.

aby zvýšily šanci na uznání cizího rozhodnutí nebo aby zvolili pro sebe „ekonomické“ fórum – kvůli úspoře času a nákladů stran.

Častým důvodem pro prorogaci je výběr neutrálního fóra (s možností doplnění o volbu neutrálního práva). Zpravidla půjde o obchodní zvyklost při uzavírání smluv v daném světovém regionu – např. afričtí obchodníci uzavírající smlouvy o dodávce zboží z EU velice často s doložkou o volbě švýcarského práva i švýcarského fóra.

Takřka tradičním důvodem pro prorogaci pak může být omezení jevu „forum shopping“, ve kterém si žalobce podle předpokládaného výsledku vybírá soud, ke kterému podá žalobu. Soud používá své kolizní normy a v nich obsažená kolizní kritéria, která mohou podstatným způsobem ovlivnit výsledek sporu. K volbě fóra se mohou uchýlit smluvní strany také v případě, že chtějí zvolit soud, o němž se domnívají, že posuzuje tento typ sporů častěji a například zná odvětvové obchodní zvyklosti.

Lze tedy shrnout, že důvody prorogace mohou být jednak právní, ekonomické, ale také faktické. Do poslední skupiny lze zařadit nejrůznější reálné situace, např. jazyková vybavenost stran nebo např. dlouhodobá smlouva s advokátní kanceláří, která má pobočku v zemi, jejíž soudy prorogujeme. S ohledem na pestrost těchto důvodů, přihlídneme pouze k důvodům čistě právním.

2.2 ZVLÁŠTNÍ DŮVOD K PROROGACI: PŘEKÁŽKA LITISPENDENCE A FORUM NON CONVENIENS

Čemu tedy mohou strany předejít, pokud se dohodnou na určení soudu pro řešení jejich případných sporů? S nejvyšší pravděpodobností se vyhnou odmítnutí žaloby z důvodu chybějící pravomoci soudů. Tato situace může nastat v Evropě nejčastěji z důvodů litispence² a v USA z titulu *forum non-conveniens*³.

Srovnajme, že institut *forum non-conveniens* slouží pro širší okruh případů: Nepříslušnost soudu se stanoví kdykoliv, kdy existuje jiné a lepší fórum. Neznamená to však, že by v případech paralelních řízení musel být institut *forum non-conveniens* použit podobně jako litispence.⁴ Nevýhodou institutu *forum non-conveniens* je právní nejistota, silnou výhodou je flexibilita. Ani litispence není zcela bezproblémový přístup pro její působení na nadměrné zatěžování soudů. Často se tato otázka ilustruje příkladem

---

² Litispence má zabránit paralelním řízením před různými soudy. Taková řízení mají mnoho negativních dopadů, přičemž nejzávažnější je vydání několika rozhodnutí, která si odporují a jejichž teritoriální účinky jsou omezeny, příp. nastane uznání cizího rozhodnutí dříve, než skončí řízení tuzemské.² Z těchto důvodů se využitím doktríny litispence předchází spojenému nedostatku právní jistoty účastníků i časové a finanční náročnosti a zatěžování soudů paralelními řízeními.

³ V případě angloamerického řešení “forum non conveniens” může být nedostatečná pravomoc určena také na námitku, pokud protistrana dokáže, že se nejedná o nejpodstatnější spojení fóra se sporem (“most real and substantial connection”). Jiným vhodným fórem, a tedy důvodem pro odmítnutí, může být odlišné místo plnění, příp. lokalizace stran nebo svědků v jiné jurisdikci.

⁴ Stückelberg, M. Lis Pendens and Forum Non Conveniens at the Hague Conference, 26 BROOK. J. INT’L L. 949, 960–61 (2001) a Bohúnová, Petra. Odmítnutí pravomoci soudu ve věcech občanských a obchodních: americké a kontinentální řešení in Časopis pro právní vědu a praxi 4/2008, Str.378-383

tzv. „italských torpéd“, tedy žalob, které co nejrychleji podá jedna strana úmyslně v Itálii, tedy v zemi, kde se soudní spory velice protahují, a zablokuje tak řízení před jinými soudy ES⁵.

Výše popsané důvody pro využití prorogace (výhody a problémy plynoucí z absence prorogace) jsme zde nastínili proto, neboť se jedná o situace, jejichž kolize a vzájemná nekompatibilita vedla k uzavření Haagské úmluvy o dohodách o volbě soudu ze 30. června 2005 (dále též jako Úmluva⁶), o níž je níže v textu pojednáváno.

Doposud existovala jediná globální alternativa⁷ - rozhodčí doložka⁸, která smluvním stranám zajistila, aby spor byl řešen podle předem dohodnutých procesních pravidel.

Pro budoucnost existuje ještě druhá alternativa: tzv. exkluzivní prorogační doložky podle výše citované Úmluvy. Pro případ využití tohoto institutu počítá Úmluva se základním pravidlem, že platně prorogovaný soud bude mít pravomoc projednat daný spor, ostatní soudy se projednání zdrží (mají povinnost odmítnout žalobu) a vydané soudní rozhodnutí bude uznáno a vykonáno kterýmkoliv soudem smluvního státu.⁹

3. PROROGAČNÍ DOLOŽKA PODLE HAAGSKÉ ÚMLUVY

“Exkluzivní volbu soudu ” definuje čl. 3 Úmluvy jako dohodu dvou nebo více stran, která naplňuje formální kritéria (zejména požadavek být uzavřena písemně nebo jiným prostředkem zachycujícím tuto informaci pro možné pozdější dokazování¹⁰) a určuje, že pro účely rozhodnutí sporů, které vznikly nebo vzniknou v souvislosti s daným právním vztahem, bude příslušný jeden nebo více soudů jednoho smluvního státu, přičemž pravomoc ostatních soudů je vyloučena.

Původní návrh Úmluvy¹¹ obsahoval 3 základní důsledky prorogace: 1) platně prorogovaný soud má pravomoc projednat případ¹², 2) v případě exkluzivní prorogace má soud, který nebyl prorogován, povinnost odmítnout žalobu v daném sporu, 3) soudní rozhodnutí, které bylo

---

⁵ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé.1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2008. xxxii, 409 s. ISBN 9788074000348 str. 158

⁶ Hague Convention on Choice of Court Agreement – Haagská úmluva o dohodách o volbě soudů ze dne 30. června 2005

⁷ Odhlížíme od Evropského justičního prostoru a nařízení Brusel I

⁸ Používání rozhodčích řízení bylo podpořeno New Yorskou úmluvou⁸ tím, že smluvní stát byl zavázán zajistit mimo jiné uznání a výkon rozhodčích nálezů.

⁹ čl. 5,6,8 Haagská úmluva o dohodách o volbě soudů

¹⁰ Srov. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudů, čl 3, písm. c)

¹¹ Brand, R. A. Hague Draft on Choice of Court Agreements In Yearbook of international law, vol. 5 (2003) Viz též návrh Úmluvy z roku 2003

¹² Nemůže jej odmítnout ani z důvodu forum non conveniens.

vydáno na základě exkluzivní nebo ne-exkluzivní prorogační doložky má být uznán a vykonán kterýmkoliv soudem smluvního státu.¹³

Po následných jednáních, jejichž součástí byla i otázka právního režimu neexkluzivních prorogačních doložek, bylo poslední pravidlo pozměněno a nyní se vztahuje pouze na exkluzivně prorogované spory.¹⁴ Výše uvedená finální definice je proto doplněna o domněnku, že strany určily exkluzivní pravomoc soudu, pokud se výslovně nedohodly jinak.

Celá Úmluva tedy míří pouze na exkluzivní volbu soudu, přičemž smluvním státům dává možnost vztáhnout účinky Úmluvy i na ne-exkluzivní volbu soudu tím, že vzájemně deklarují, že jejich soudy budou vázány také v případě, kdy všechny požadavky na prorogační doložku budou naplněny, až na podmínku, že ostatní soudy budou derogovány, resp. prorogací jednoho soudu nedojde k omezení pravomoci ostatních soudů.

Řešení prorogace pomocí ne-exkluzivní doložky je pro kontinentální právo relativně nezvyklé, nepočítá s ním ani česká právní úprava ani se neobjevuje v smlouvách nebo před soudy. Nicméně v anglosaském právním světě jsou tyto doložky relativně běžným fenoménem, proto je pro tyto země výhodné, že jim Úmluva dává možnost recipročně deklarovat právní důsledek ne-exkluzivních doložek.

4. OBECNÉ TYPY PROROGAČNÍCH DOLOŽEK

4.1 EXKLUZIVNÍ PROROGACE

V dalších částech se mého příspěvku se budu blíže věnovat typologii a formulaci jednotlivých doložek. Velice jednoduše totiž můžeme dojít k situaci, kdy soudy v ES a USA budou bez přihlídnutí k Úmluvě interpretovat stejnou doložku různě. Kromě tradičního a pomalu snad překonaného vázání volby soudu a volby práva v některých zemích USA, se jedná zejména o domněnku, zda je obecně formulovaná doložka exkluzivní či nikoliv.

U exkluzivních doložek nalezneme následující charakteristiky: Strany mohou být žalovány pouze před jimi zvoleným soudem. V praxi se akceptuje jednak volba konkrétního soudu nebo několika soudů kumulativně nebo dokonce neomezeného množství soudů, avšak vždy v jedné zemi¹⁵. Nutnou součástí exkluzivní prorogace je i derogace ostatních soudů, žádný další soud nemůže přijmout danou žalobu, pokud se nejedná o zvláštní situaci, která by byla v rozporu s některými pravidly fóra¹⁶. V kontinentální Evropě se považuje doložka, která nic

---

¹³ Důvody pro neuznání soudního rozhodnutí, které jsou v Úmluvě uvedeny, jsou podobné BR I, BU, NY Úmluvě (např. z důvodu neplatnosti doložky nebo zjevného nesouladu s veřejným pořádkem). Srov. čl. 9 Úmluvy, podle něhož soud může odmítnout uznání a výkon, ale na druhou stranu není povinen to udělat.

¹⁴ Brand, R. A. Hague Draft on Choice of Court Agreements In Yearbook of international law, vol. 5 (2003)

¹⁵ Lze tedy prorogovat obecně ve prospěch soudů České republiky, ale nikoliv ve prospěch soudů členské země Evropského společenství.

¹⁶ Zejména pokud jde o smlouvu, která podle legis fori neumožňuje prorogaci (např. ve věcech výživného nebo ve věcech hospodářské soutěže apod.)

jiného výslovně neuvádí, za doložku exkluzivní.¹⁷ Pro soudy členských zemí ES je režim relativně jasný, protože se řídí nařízením Brusel I. Soudy ze zemí mimo ES a EFTA by měly uznat a potvrdit dohodu stran o volbě soudu jako součást smlouvy.

4.2 NE-EXKLUZIVNÍ PROROGACE

Ne-exkluzivní doložka o volbě soudů se obecně těší většímu užívání v USA, typově pak v bankovních smlouvách¹⁸. V rámci common law principů, mají americké soudy obecně za to, že je volba fóra považována za ne-exkluzivní, pokud není ve smlouvě specifikováno jinak¹⁹. Dřívější literatura dokonce uvádí, že americké soudy vůbec nerozlišují exkluzivní od ne-exkluzivní prorogace²⁰.

Jak již bylo uvedeno, v ES je naopak volba soudu zpravidla exkluzivní²¹. Trooboff uvádí, že podobný přístup má většina dalších zemí světa. V rozporu s tvrzením, že prorogační doložka, u níž nebude specifikována její „exkluzivita“ bude v anglosaských zemích považována za ne-exkluzivní (viz výše), uvádí někteří autoři, že ne-exkluzivní prorogace není sice samostatným titulem pro derogaci u jiných soudů, ale může být argumentem pro odmítnutí pravomoci z důvodu forum non-conveniens²².

Nicméně, kromě relativní výhody flexibility zůstává pro tento typ prorogace jedna zásadní připomínka: „Smluvní strana, která se obrátí na soud, který byl určen ne-exkluzivní volbou soudu, si nemůže být nikdy jista, že její spor bude před tímto soudem rozhodnut.“²³

---

¹⁷ V anglosaských zemích je naproti tomu běžné, že prorogační doložky jsou formulovány výslovně exkluzivně: "Smluvní strany určují exkluzivní pravomoci anglickým soudům k rozhodnutí sporů plynoucích z této smlouvy." Pokud by strany prorogovaly soudy neexkluzivně, neexistoval by důvod, proč by spor nemohl být žalován také v jiné zemi. Tzv. „anti-suit injunctions“ představuje anglickou procesní úpravu, jež má zajistit prosazování exkluzivity prorogací tím, že žalovanému je pod pokutou uloženo, aby nezahlasil nebo nepokračoval v daném sporu v jiném státě. Anti-suit injunction je odporuje zásadě, že o své pravomoci rozhoduje sám soud, a je tedy institutem, který je v zásadě v rozporu s Bruselskou úmluvou i Bruselským nařízením. (dále viz PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. I. vyd. Praha : C.H. Beck, 2008. xxxii, 409 s. ISBN 9788074000348, str. 160 Viz také předběžná otázka ESD C-185/07, Allianz SpA, dříve Riunione Adriatica di Sicurtà SpA, Generali Assicurazioni Generali SpA Proti West Tankers Inc.)

¹⁸ Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention. Author, Trevor Hartley & Masato Dogauchi

¹⁹ Trooboff, P. D. Choice-of-Court Clauses In National Law Journal, 2004. [citováno dne 10.5.2009] Dostupné z <http://www.cptech.org/ecom/jurisdiction/trooboff2004.pdf>

²⁰ Zásadní judikát, který se této oblasti dotýká (Bremen v Zappa Off.-Shore Co., 407 US 1, 1972) pevněji stanovil možnosti použití pro prorogační doložky, podpořil princip autonomie vůle stran při volbě fóra, ale také stanovil omezení této volby na případy porušení veřejného pořádku, podvodu, nebo podstatné nevýhody řešení v jiném fóru.

²¹ Srov. čl 23 and 29 nařízení Brusel I

²² Nygh, P. Autonomy in International Contracts, Oxford University Press, 1999, ISBN: 0198262701

²³ Wagner, R. The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements In *Rebels Zeitschrift fuer auslaendisches und internationales Privatrecht*, Vol. 73, No. 1., pp. 100-149. str.140

4.3 KOMBINOVANÁ EXKLUZIVITA

Prorogační doložka může být formulována také tak, že volba soudu je exkluzivní vůči straně A; ne-exkluzivní vůči straně B. Tato doložka umožňuje straně B podat žalobu před jakýmkoliv příslušným soudem, zatímco strana A ji může podat pouze u zvoleného soudu, jinak bude mít strana B možnost namítnout nepříslušnost soudu.

Při pohledu z druhé strany, strana B může být žalovaná pouze v dohodnutém fóru, strana A relativně kdekoliv (před jakýmkoliv příslušným soudem). Lze tedy dovodit, že tato doložka bude výhodná v situacích, kdy již dopředu chceme jedné straně udělit relativně výhodnější pozici než druhé. Tato doložka však není výslovně reglementována ani v Bruselské úmluvě, ani v Bruselském nařízení, a bez deklarace podle čl. 22 se na ni nepoužije ani Úmluva.

5. VZTAH PROROGACE A DEROGACE

Jak již bylo zmíněno, exkluzivní volba soudů jedné země implikuje také derogaci, tedy vyloučení ostatních soudů. U ne-exkluzivní prorogace toto neplatí. Haagská úmluva se vztahuje pouze na exkluzivní s možností *opt-in* pro ne-exkluzivní volbu fóra²⁴. V rozsahu Úmluvy je za podmínek ve čl. 22 proto možné, aby existovala prorogace bez derogace (ne-exkluzivní volba soudu), zcela mimo aplikační rozsah Úmluvy je možná derogace bez prorogace²⁵. V takovém případě se strany shodnou na výběru soudu, ke kterému se s žalobou na řešení svého nemohou obrátit, resp. tomuto soudu nebude příslušet pravomoc řešení sporu a na základě smluvního ujednání stran může soud na námitku řízení zastavit.

Pokud je doložka nejasně formulovaná (tzn. nejedná se o případ, že doložka je velice jednoduchá a o této situaci mlčí), tendují americké soudy k interpretaci, že se jedná o exkluzivní volbu soudu, ačkoliv tato aplikace není v celé USA jednotná.²⁶ Americké soudy původně odmítaly exkluzivní volbu soudu z důvodu „ilegálního vytlačování soudních pravomocí“. Symeonides uvádí, že podobnou nenávist vedli američtí soudci (téměř před sto lety) k doložkám o rozhodčím řízení, což bylo změněno až zákonem *Federal Arbitration Act* v roce 1925.²⁷

6. FORMULACE PROROGAČNÍ DOLOŽKY

Běžná, v České republice užívaná podoba prorogační doložky stanoví, že „Spory z této smlouvy budou řešeny před soudy České republiky,“ případně „Soudy České republiky mají pravomoc řešit spory vyplývající z této smlouvy.“

Pokud bychom chtěli formulovat doložku jako neexkluzivní, je možné využít jednoduchou, v anglosaském právu užívanou doložku: „*Soudy České republiky mají nevýlučnou*

---

²⁴ Wagner, R. The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements In *Rebels Zeitschrift fuer auslaendisches und internationales Privatrecht*, Vol. 73, No. 1., pp. 100-149

²⁵ Nygh, P. *Autonomy in International Contracts*, Oxford University Press, 1999, ISBN: 0198262701

²⁶ Symeonides, Symeon C. *American private international law*. Symeon C. Symeonides. Austin : Wolters Kluwer, 2008. 368 s. (Kluwer law international) ISBN 9789041127426., str. 38

²⁷ Dtto.

(neexkluzivní) pravomoc řešit spory vyplývající z této smlouvy.“ Toto řešení si dovoluji označit jako „anglické“, neboť je zde presumována znalost institutu ne-exkluzivní prorogace.

Pro účely smluv v České republice bych proto doporučil popisnější znění doložky: „Spory z této smlouvy budou řešeny před soudy České republiky, toto řízení však nemůže vyloučit řízení před jinými soudy, které jsou dle svého práva pravomocné řešit daný spor.“

6.1 KDY JE NE-EXKLUZIVNÍ PROROGACE VÝHODNĚJŠÍ?

Při hledání odpovědi na tuto otázku je nutné zvážit, čím se hledisko výhodnosti nebo užitečnosti má řídit. V mnohých situacích bude odpověď vyplývat z faktické situace: typu obchodního vztahu, rozdělení závazků, typu faktického právního řešení sporů v dané společnosti (např. při primárním využívání ADR), finančních možnostech společnosti hájit se nebo žalovat v různých zemích atd.

Obecně lze také dojít k tvrzení, že ne-exkluzivní prorogace bude vhodná v případě, že strany jsou nezkušené, smlouvu tvoří bez dostatečných právní rad. Pokud se strany nechtějí do budoucna připravit o možnost podat žalobu v lepším fóru, než které společně prorogují, může být právě ne-exkluzivní prorogace pro ně výhodnější.

V předchozí kapitole jsme definovali zvláštní kombinovaný typ prorogační doložky, při které je volba soudu exkluzivní vůči jedné straně, zatímco druhá strana si může pro podání žaloby zvolit soud jakýkoliv, resp. na základě ne-exkluzivní volby soudu může ale nemusí využít dohodnuté fórum.

Tato doložka koncentruje výhody u jedné smluvní strany²⁸. Situace, kdy může být taková dohoda oprávněně zvolena a uzavřena, může vzniknout například v bankovních smlouvách nebo ve smlouvách o půjčce. Typově se jedná o smlouvy, u kterých můžeme předem určit, která strana je v pozici dlužníka. Podobně můžeme dojít k témuž rozdělení na věřitele a dlužníka ve specifických případech smluv o dílo nebo obecně smluv dodacích za předpokladu, že riziko, že dodavatel nebude plnit řádně a včas, je minimální (např. při koupi již vyrobeného a zkontrolovaného zboží).

Získaná výhoda pro věřitele spočívá v tom, že nemusí dopředu určit fórum, kde bude dlužníka žalovat, ale zvolí jej až na základě nastalé situace. Obecně se tedy bude moci rozhodnout např. pro místo, kde má v současné době dlužník nejvíce majetku, nebo pro místo, kde bude nejjednodušší provést případné důkazy apod.

6.2 DVĚ MOŽNOSTI FORMULACE NE-EXKLUZIVNÍ PROROGACE

Při samotné formulaci této kombinované doložky, lze opět využít několik variant. Smluvní strany se mohou dohodnout, zda případná „neexkluzivita“ bude vázána ke konkrétnímu fóru (viz varianta A) nebo ke konkrétní smluvní straně (viz varianta B)²⁹.

---

²⁸ K ujednání dochází pochopitelně za souhlasu „znevýhodněné“ strany.

²⁹ Srov. s doložkou podle Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention. Author, Trevor Hartley & Masato Dogauchi, str. 68

- **Varianta A:** *Spory z této smlouvy budou řešeny před soudy ČR, přičemž takové řízení nemůže vyloučit řízení před jinými soudy, které jsou dle svého práva pravomocné řešit daný spor, nebo bude takový spor řešen před soudy USA, přičemž takové řízení vylučuje řízení před jinými soudy.*

Uvedená prorogační doložka je méně diskriminační, neboť „exkluzivitu“ váže k fóru, nikoli k jedné straně. Předpokládejme, že v tomto případě je věřitel v USA. Pokud by žaloval dlužník z ČR a obrátil by se na český soud, stále by mohl americký věřitel žalovat dlužníka v USA.

Věřitel by měl na výběr, zda žalovat dlužníka ve své zemi (exkluzivně) nebo v ČR. Pravděpodobně by si vybral USA. Žaloba podaná v USA by byla překážkou pro vedení řízení v ČR. Naopak, pokud by proběhlo řízení v ČR a věřitel by nebyl zcela spokojen s výsledkem tohoto řízení, mohl by následně podat žalobu v USA, neboť tamní soudy jsou exkluzivně prorogované a nemohou svou pravomoc odmítnout.

Druhá varianta využívá jednodušší formulaci:

Varianta B: *Žaloby z této smlouvy proti straně A budou řešeny před soudy ČR, přičemž takové řízení nemůže vyloučit řízení před jinými soudy, které jsou dle svého práva pravomocné řešit daný spor. Žaloby z této smlouvy proti straně B budou řešeny před soudy USA, přičemž takové řízení vylučuje jiné řízení na základě této smlouvy před jinými soudy.*

Druhá verze prorogační doložky může nápadně znevýhodňovat jednu stranu (pravděpodobného věřitele označeného B) vůči druhé straně (pravděpodobnému dlužníkovi označeného A). Doložka de facto umožňuje žalovat stranu A kdekoliv, ale nedovoluje žalovat stranu B jinde než v USA, v opačném případě bude mít strana B možnost namítnout nepřislusnost soudu.

Toto znění prorogační doložky není vhodné, pokud ve sporu hrozí využití určovací žalob (např. pro určení vlastnického práva k převáženému zboží). Určovací žaloba má charakter *in rem* a nesměřuje primárně proti jedné nebo druhé straně. Je tedy možné, že soud v takovém případě k prorogaci nepřihlédne.

Výběr správné prorogační doložky bude pochopitelně záviset na zájmech a vyjednávacích pozicích obou stran. Například při dodavatelsko-odběratelských smlouvách je jasným ukazatelem vyjednávací převahy právě tržní síla smluvních stran. Výslednou dohodu může ovlivnit nejen tržní síla, ale také výše zmiňované faktické důvody (jazyková vybavenost stran, smlouva s advokátní kanceláří apod.)

7. PŘÍNOSY HAAGSKÉ ÚMLUVY O DOHODÁCH O VOLBĚ SOUDU?

Za Evropská společenství podepsal Úmluvu o dohodách o volbě soudu ministr spravedlnosti předsedající členské země Jiří Pospíšil v dubnu 2009 v Haagu.³⁰ ES přistoupila k Úmluvě jako celek a nikoliv členské státy samostatně – právním základem tohoto řešení jsou tzv. implied

---

³⁰ Tisková zpráva MSP, Ministr Pospíšil podepsal za Evropskou unii úmluvu přelomovou pro mezinárodní obchod, [citováno 5.5.2009], Dostupné z <http://www.justice2009.cz/cz/justice-2009/redakce/fotogalerie/tiskove-zpravy>

exclusive competences – tedy výhradní pravomoc Společenství, která jsou v tomto případě opřeny o dřívější případ přistoupení k Luganské úmluvě³¹. Evropský soudní dvůr se v této věci vyjádřil v posudku 1/03³² vydaném 7. února 2006 a stanovil, že Společenství má výlučnou pravomoc uzavřít tzv. Luganskou úmluvu.³³ Z tohoto posudku ESD se dovozuje také to, že Společenství má výlučnou pravomoc podepsat a ratifikovat Úmluvu, aniž by bylo zapotřebí souhlasu členských států ES.

Jedinou zemí, která však zatím plně přistoupila k Úmluvě, je Mexiko. USA a ES ji podepsaly, ale stále oběma chybí dodatečný krok ratifikace nebo akceptace. Někteří autoři³⁴ se shodují na tom, že pokud nepřistoupí zároveň USA i ES pozbývá tato úmluva smyslu. Drtivá většina členských zemí ES (např. ani UK) nemá v současnosti bilaterální smlouvu s USA, která by místo Úmluvy zajišťovala vzájemné uznání soudních rozhodnutí v obchodních věcech.

V současné době se soudy členských zemí ES brání uznávat ta rozhodnutí (nebo ty části rozhodnutí), které obsahují náhradu škody, která je v USA pojímána velice extenzivně³⁵. Vzhledem k tomu, že tato otázka se stala předmětem sporu také při vyjednávání samotné úmluvy, byl včleněn článek 11 (Náhrada škody), který zajišťuje, že uznání nebo výkon soudního rozhodnutí může být odmítnuto, a to do takové míry, do jaké rozsudek přiznává náhradu škody³⁶, která nekompensuje druhé straně skutečnou výši ztráty nebo utrpěné škody.³⁷

Ještě větší je prozatím právní nejistota ohledně uznávání soudních rozhodnutí v USA, neboť každý stát USA může přistupovat k uznání a výkonu cizích rozhodnutí jinak.³⁸ Z těchto důvodů se v Úmluvu vkládají velké naděje.

8. ZÁVĚR

Exkluzivní prorogační doložky přináší větší právní jistotu obou stran (např. jistotu uznání rozhodnutí vydaného v zahraničí), a to zejména budou-li spadat do režimu Úmluvy. Stejně

---

³¹ Luganská úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

³² Posudek ESD 1/76

³³ Srov. s implikovanými vnějšími pravomocemi Společenství v KLAMERT, M., MAYDELL, N, 'Lost in Exclusivity: Implied Non-exclusive External Competences in Community Law' (2008) 13 European Foreign Affairs Review pp. 493-513

³⁴ Hollis, D. EC Signs Hague Choice of Courts Convention, Will EU Member States Follow? Opinion Juris, 2009. [citováno dne 12.5.2006] Dostupné z <http://opiniojuris.org/2009/04/08/ec-signs-hague-choice-of-courts-convention-will-eu-member-states-follow/>

³⁵ Za zcela nepřipustné považují soudy členských států ES tzv. Triple damages, tedy ukládání trojnásobně vysoké náhrady škody, než je prokázaná výše škody. Cílem těchto náhrad je odrazení povinného od porušení pravidel např. v hospodářské soutěži, v patentovém právu nebo v pracovním právu.

³⁶ Jedná se o náhradu škody včetně exemplárních a represivních aspektů (punitive damages)

³⁷ překlad autora – čl. 11, odst. 1 Úmluvy

³⁸ Mulcahy, Heywood

doložky mimo režim Úmluvy sice mohou působit jako podpůrný argument pro uznání, nicméně jejich interpretace bude zcela jistě ovlivněna procesními normami legis fori. Ne-exkluzivní doložky s sebou přináší flexibilitu, ale také menší právní jistotu. Jejich výhodou je však nízké nebezpečí časové soutěže, neboť nezakládají překážku věci rozhodnuté.

Jedním z cílů tohoto příspěvku bylo představit ne-exkluzivní prorogační doložku, která není v České republice běžně užívanou. Záměrně byly vybrány a diskutovány pouze některé její aplikační aspekty, které se týkají jednak situací, za kterých soud určí svou pravomoc nebo ji odmítne, a dále možností uznání a výkonu, které jsou v případě ne-exkluzivní prorogace nejisté.

Jádrem příspěvku proto zůstalo určení účinnosti ne-exkluzivní prorogační doložky, která při srovnání s exkluzivní prorogací v mnoha aspektech neobstojí. Nicméně i přesto může tato prorogační doložka být velice účinná, pokud ji použijeme v kombinaci s exkluzivní doložkou v situacích, kdy je cílem smluvních stran upravit volbu soudu „ve prospěch“ jedné strany. Zmíněný prospěch jedné strany tkví v možnosti vybrat si fórum, ve kterém podá žalobu proti straně druhé, která možnost výběru nemá. Exkluzivní prorogace se vyznačuje tím, že mohou být prorogovány pouze soudy jednoho státu, nelze tedy umožnit jedné straně podat žalobu na základě exkluzivní prorogace v jedné zemi a druhé straně garantovat využití exkluzivní prorogace ve více zemích. Z tohoto důvodu je využita kombinace exkluzivní a ne-exkluzivní prorogační doložky.

Rizikem tohoto řešení mohou být výše popsané problémy, zejména pokud jde o možnost podat novou žalobu (na úkor právní jistoty dlužníka, resp. žalovaného), neboť rozhodnutí na základě ne-exkluzivní prorogace nezakládá v popisovaných mezikontinentálních sporech překážku litispendence.

Literature:

- BOHŮNOVÁ, P. Odmítnutí pravomoci soudu ve věcech občanských a obchodních: americké a kontinentální řešení In Časopis pro právní vědu a praxi 4/2008
- BRAND, R. A. Hague Draft on Choice of Court Agreements In Yearbook of international law, vol. 5 (2003) Viz též návrh Úmluvy z roku 2003
- Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention. Author, Trevor Hartley & Masato Dogauchi
- HOLLIS, D. EC Signs Hague Choice of Courts Convention, Will EU Member States Follow? Opinion Juris, 2009. [citováno dne 12.5.2009] Dostupné z <http://opiniojuris.org/2009/04/08/ec-signs-hague-choice-of-courts-convention-will-eu-member-states-follow/>
- KLAMERT, M., MAYDELL, N, 'Lost in Exclusivity: Implied Non-exclusive External Competences in Community Law' (2008) 13 European Foreign Affairs Review pp. 493-513

- NYGH, P. *Autonomy in International Contracts*, Oxford University Press, 1999, ISBN: 0198262701
- PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2008. xxxii, 409 s. ISBN 9788074000348 str. 158
- STÜCKELBERG, M. *Lis Pendens and Forum Non Conveniens at the Hague Conference*, 26 *BROOK. J. INT'L L.* 949, 960–61 (2001)
- SYMEONIDES, Symeon C. *American private international law*. Symeon C. Symeonides. Austin : Wolters Kluwer, 2008. 368 s. (Kluwer law international) ISBN 9789041127426., str. 38
- TROOBOFF, P. D. *Choice-of-Court Clauses* In *National Law Journal*, 2004. [citováno dne 10.5.2009] Dostupné z <http://www.cptech.org/ecom/jurisdiction/trooboff2004.pdf>
- WAGNER, R. *The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements* In *Rabels Zeitschrift fuer auslaendisches und internationales Privatrecht*, Vol. 73, No. 1., pp. 100-149. str.140

Reviewer:

Naděžda Rozehnalová

Contact – email:

martin.orgonik@law.muni.cz